

ליקוטי מוהר"ן בפרשה

פרשת וירא ה'תשפ"ב / הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

מבוסס על ליקוטי מוהר"ן תורה ר"ט (ה"א)

מעלת מצות הכנסת אורחים/כיצד יקיימה בזמן הזה/מדוע אברהם לא ריפא את עצמו ע"י האבן טובה שבצוארו/הביאור בגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה/סיפור על המאור עינים מצ'רנבול/מה שייך אל תעבור מעל עבדך הרי השכינה בכל מקום/המעלה הגדולה בדבקות שיש בשעת הנבואה, והתפילה/האם לכל אדם יש תפילות רעות?/ע"י אורח תלמיד חכם נתקנת אצל התפילה/אברהם הכניס אורחים מלאכים ולמה לכאורה לא התקבלה תפילתו/כשהצדיקים לא מוכיחים את הרשעים הם נתפסים בעוונם

מעלת מצות הכנסת אורחים

א. פרשתנו מתחילה בענין מצות הכנסת אורחים של אברהם אבינו, ידוע שרבינו דיבר על מצות הכנסת אורחים גדולות ונצורות, ובפרט הצעת המיטה לאורח, (שזה אחד מ-4 דברים שאנחנו יודעים שרבינו כתב עליהם בספר הנשרף) יש בה מעלה מאוד גדולה. ואנשי שלומנו שהיו בעצמם מציעים את המיטה של האורח, והרבה פעמים הם נתנו את המיטה שלהם לאורח, כי יש בדבר הזה ענין מאוד גדול.

כיום שמצוי פחות אורחים שאין להם מקום, במה מקיים את המצוה

ב. היום בארץ אנו נמצאים במציאות קצת אחרת, אמנם בחו"ל עדיין יש את הענין של הכנסת אורחים, לאנשים שנוסעים ומגיעים לשם, (חמי וחמתי היו גרים הרבה שנים בקנדה, ושמה באמת הם זכו לקיים את המצוה הכנסת אורחים, כי היו מגיעים שלוחים מארץ ישראל, וכשהם באים אין להם איפה לאכול ולשתות ולישון, והם היו מארחים אותם), וזה בודאי המצוה המהודרת ביותר, אבל כיום בארץ ישראל אין כל כך מציאות של הכנסת אורחים כזו, כי על פי רוב אנשים מסודרים ועיקר האורחים שלנו זה חברים, ומשפחה שבאים להתארח לשבת או משהו כזה. ורק פה ושם יוצא לפעמים שאתה זוכה להכניס אורח שאין לו איפה להיות ואתה ממש מציל אותו, שזה עיקר מצות הכנסת אורחים.

אבל אפשר לומר, שגם היום מקיימים בפנימיות מצוות הכנסת אורחים, כלומר כשאתה מכניס אורח לבית, ואתה אומר דברי תורה על השולחן ואתה מחזק אותו, נמצא שאתה נותן לו דברים שאין לו וחסר לו אותם, וכגון אם אתה מקרב אותו לתורת רבינו וכו', וכן לפעמים מארחים זוג וע"י זה מחזקים את השלום בית ביניהם. כל זה גם נקרא הכנסת אורחים, כי אתה נותן לו בפנימיות וברוחניות את מה שחסר לו. ובעצם אולי זה בעיקר מצות הכנסת אורחים שישנה היום. אנחנו תמיד אוהבים לדבר למעשה, ולכן אם אדם זוכה להכניס אורחים, כדאי שיכין את עצמו לפני כן, שידע איזה דבר תורה שהוא יאמר לאורחים באופן שיוסיף לאורחים שלו בתורה, וביראת שמים, כדי שתקיים את מצוות הכנסת אורחים בשלמות כי זה עיקר קיום המצוה.

אברהם אבינו מכניס אורחים שהם מלאכים, ונראים לו כערבים (כבא מציעא פ:), (אך מובא במדרש שהוא התבונן וראה שהם אנשים הגונים וכו'), והוא עושה מסירות נפש על מצוות הכנסת אורחים בהידור כזה גדול. והקב"ה משלם לבניו שכר על כל דבר שהוא עשה עם האורחים. אומרת הגמ' (ב"מ פ:): "כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח. בשכר "ויקח חמאה וחלב"

בעצמו, הקב"ה הוריד לנו מן, בשכר שליווה אותם, הקב"ה ליווה אותנו במדבר בעמוד ענן, לעומת זאת, בשכר "ויקח נא מעט מים" ע"י שליח, הקב"ה הוציא לנו מים ע"י הכאה בסלע וכו', (ע"ש בגמ').

מדוע אברהם לא ריפא את עצמו ע"י האבן טובה שבצוארו

ג. אברהם מקבל שכר גדול על המצוה הגדולה שהוא עשה, וכבר מיד אברהם זוכה שרפאל מרפא אותו, ומיכאל מבשר לשרה על הבן, וגבריאל בא להפוך את סדום (ובנוסף רפאל גם מציל את לוט). מובא בגמרא (בב"ב טז:) רבי שמעון בן יוחי אומר: אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא. וא"כ הזרע שמשון (נחמני בשם עמודיה שבעה) שואל, למה הקב"ה שלח את רפאל שירפא את אברהם, הרי אם כואב לו ביום שלישי למילתו יסתכל באבן טובה שנמצאת בצוארו, ויתרפא כמו שכולם היו מתרפאים בה?

ומתוך תירוץ מאוד יפה, שאברהם לא רצה להסתכל במרגלית, כי "לפוס צערא אגרא" (אבות ה, כג), ולא רצה להתפטר מהכאב של המילה. ולכן כשהקב"ה ראה שאברהם מצטער, ועוד יש לו אפשרות להתרפא והוא לא מתרפא – לכבוד ה', אז הקב"ה שלח את המלאך רפאל לרפאותו.

ולפי זה יש לתת תירוץ עוד קושיא, למה כתוב שרפאל בא לרפא רק את אברהם, ומה עם אנשי ביתו שנימולו איתו שצריכים רפואה, ולמה לא כתוב שרפאל מרפא את אברהם ואת כל אנשי ביתו? והתשובה: כולם התרפאו ע"י האבן טובה שהיתה לאברהם, אבל אברהם אבינו הוא היחידי שהוא לא ריפא את עצמו, ולכן היה צריך לשלוח את המלאך רפאל כדי לרפא את אברהם. ולפי זה דברי חז"ל ורש"י מאוד מדוקדקים, שכתוב "לרפא את אברהם".

הכבוד הגדול של אברהם לאורחים שאפילו משתחה לפניו

ד. כתוב (בראשית יח, ב): "... וַיֵּרָא וַהֲנֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים ... וַיֵּרָץ לְקִרְיָתָם מִפְּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה". המנהג הזה להשתטח בפניו של ידען ורגליים לפני האורחים, זה דבר שלא שייך להיום, אבל איזה כבוד אברהם אבינו שהוא מלך העולם, כמו שכתוב: (שם כג, ו) "נְשִׂיא אֱלֹהִים אֵתָה בְּתוֹכְנוּ", והוא ידוע כהגיבור שזכה לנצח את המלכים, שאז המליכו אותו כולם עליהם, וכמו שכתוב (שם יח, יז): "וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סֹדֶם לְקִרְיָתוֹ אַחֲרָיו שׁוֹבוֹ מִהֲבוֹת ... וְאֵת הַמְּלָכִים ... אֵל עֶמְקֵי שְׁוֵה הוּא עֶמְקֵי הַמֶּלֶךְ". פירש"י: "ומדרש אגדה, עמק שהושוו שם כל האומות, והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלקים ולקצין". והנה באים שלשה אנשים, והמלך אברהם משתטח לפניו אפיים ארצה.

ה' יתברך בא לבקר את אברהם כשהיה חולה

ה. ובהמשך כתוב (שם יח, ג): "וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי וגו'". רש"י מביא את הגמ' (שבועות לה:): שמסתפקת האם זה שם קודש או שם חול (אדונים) ובאמיתות לפי הניקוד זה שם קודש, כי זה בקמץ, ואם הכוונה לאדונים שלי, אז היה צריך להיות בפת"ח (בנו"ן). וגם כך היא ההבנה בגמרא כשיטה שזה שם קודש. (אמנם סופרי סת"ם מקדשים את השם זה על ספק כי יש שני פירושים בזה). עכ"פ לפי השיטה שזה שם קודש, אז אברהם מבקש מה': "אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך" שהרי הקב"ה בא לבקר את החולה, והתגלה אליו במחזה נבואה. כי אברהם הרוויח מאוד בתמימות שלו מזה שלא הסתכל באבן טובה

מושלמים במצוות, לפעמים יותר מדי מושלם זה מסוכן). דבר זה נרמז בפסוק (קהלת ג, טז) "אל תהי צדיק הרבה", ובגמרא (יומא כב:) שיצאה בת קול על שאול המלך ואמרה עליו את הפסוק הזה.

וזהו הנקודה שהבעל שם טוב ראה ברבי נחום מצ'רנוביל שהוא כזה צדיק שגונב לסטרא אחרא הכול, ולא משאיר לה כלום. והבעש"ט ואמר לו "תשאיר טיפה מים אחרונים לצד האחר כדי שלא תתגרה בכך" והבעל שם טוב בירך אותו ואמר לו: "אתה אמנם רבי נחום חי בעניות, אך הילדים שלך כבר יסעו במרכבות של כסף, וילבשו בגדי משי". ובאמת כך היה, שהבן שלו רבי מרדכי מצ'רנוביל היה עשיר גדול ובעל צדקה גדול. וגם הדבר שהוא היה מתקן מאוד, כשהיו מביאים לו הרבה כסף, הוא היה מתעסק עם הממון כדי לקדש אותו, ולהוציא ממנו את כל הסיגים והמחשבות זרות של הנותן, והיה לרבי מרדכי (בנו של ר' נחום) הרבה עבודת ה' לקדש את הממון שהיו נותנים לו.

לימוד במאור עינים מועיל לרפואת העינים

ח. יש סגולה בלימוד הספר הקדוש 'מאור עינים' לרפואת עינים. ויש כמה סיפורים עד היום, על אנשים שקיבלו על עצמם ללמוד בספר 'מאור עינים' וזכו לרפואה בעינים. וקראתי סיפור לא מזמן (לפני שנתים) שהיתה אישה אחת שמאוד סבלה מהעינים, והבן שלה צדיק, ואמר לה אני אלמד כל יום לרפואתך בספר הקדוש 'מאור עינים', וכך היה לומד בקביעות בספר. יום אחד אימא שלו מטלפנת אליו ושואלת: "בני, היום למדת בספר מאור עינים? לא, אמא שליחה שכחתי עדיין לא למדתי". והיא אמרה: העינים שלי כואבות ידעתי שלא למדת בספר, וטילפנתי כדי להזכיר לך ללמוד...

מה שייך "אל תעבור מעל עבדך" הרי השכינה בכל מקום

ט. הצדיק הזה נפטר לפני יותר ממאתים ועשרים שנה ("א חשון תקנ"ח) והוא זכה להשאיר את אחד מספרי היסוד בחסידות, וזכה לבאר המון דברים עמוקים. והוא מקשה, איך אברהם מבקש מהקב"ה "אל נא תעבר מעל עבדך", הרי הקב"ה נמצא בכל מקום? והרי אור האין סוף ברוך הוא ממלא וסובב כל עלמין, ולית אתר פנוי מיניה, וכולה קמיה כלא חשיב. וא"כ מהי כוונת אברהם.

ועוד הוא מקשה, איך לומדת הגמרא ש'גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה', הרי כבר אמר הבעל שם טוב הקדוש ז"ל (בעש"ט עה"ת במקור מים חיים פרשת בשלח סוף אות ו') 'מצוה לשון צוותא' – מלשון חיבור, ולכן כל פעם שאדם מקיים מצוה הוא מקבל פני שכינה, הוא דבוק בהקב"ה, אז גם כשתקיים מצות הכנסת אורחים, אתה תשאר עם שכינה הקדושה?

המעלה הגדולה בדבקות שיש בשעת הנבואה. והתפילה

י. ומתרחץ רבי נחום בספר 'מאור עינים' שבדאי שבכל מצוה ומצוה שמקיימים יש הקבלת פני שכינה, רק מה? אברהם אבינו זכה לנבואה. ונבואה – זה אומר, שכל החושים שלך דבוקים בדבקות הכי גמורה בהקב"ה, עד כדי כך שבעינים אתה רואה רק מה שהקב"ה רוצה להראות לך, ואתה שומע באוזניים את הדיבור של הקב"ה, וככה אתה דבוק בדבקות עצומה בהשם יתברך, וזה הדבר הכי חשוב, להיות מבוטל בביטול גמור לה' יתברך. ידוע שהנביאים היו נופלים על לארץ בשעת קבלת הנבואה (מלבד משה), ולמה? בגלל

שבצוארו, ולא רק שנשלח לו המלאך רפאל לרפאותו, אלא הוא זכה שהקב"ה בעצמו קיים בו מצות ביקור חולים. כמובא בגמרא (סוטה יד.) "הידבק במידותיו מה הוא רחום וחונן אף אתה וכו', מה הקב"ה ביקר חולים אף אתה תבקר חולים וכו'" רואים שהקב"ה בא בשביל לבקר את החולה.

הביאור בגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה

ו. ואברהם נמצא בייחוד ודבקות עם הקב"ה שמתגלה אליו, ואז הוא רואה שלשה אנשים. ומיד הוא בא לרוץ לקראתם, ואז הוא מבקש מהקב"ה "אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך" וז"א תמתין לי הקב"ה עד שאגמור עם מצות הכנסת האורחים, ואז אחזור אליך. מובא בגמרא (שבת קכז. ושבעות לה:) "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה". והשאלה איך ייתכן כזה דבר שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה?

יש ווארט שיש בו מוסר השכל. מסופר על יהודי צדיק שהגיע בחורף האוקראיני לאיזו עיירה ודפק וחיכה הרבה עד שיפתחו לו את הדלת. והוא בחוץ קופא מקור, אחרי שעה הואיל בטובו בעל הבית לפתוח ולהכניס אותו הביתה. אמר לו הצדיק עכשיו בזכותך הבנתי את הגמרא, למה 'גדולת הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה', כי השכינה שעומדת בחוץ היא לא קופאת מקור, אבל כשאדם עומד בחוץ, אם לא תכניס אותו, הוא ימות מקור ומרעב... והמוסר השכל: הקב"ה מסתדר בלעדיך, אך החבר שלך לא יסתדר בלעדיך, ולכן: 'גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה'. עכ"פ הגמרא לומדת מזה שאברהם הניח את השכינה הקדושה, והלך לקבל אורחים, שגדולת הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה.

סיפור על המאור עינים מצ'רנוביל

ז. יש ספר קדוש שנקרא 'מאור עינים' של תלמיד הבעל שם טוב רבי מנחם נחום מצ'רנוביל, שהיה צדיק גדול. (שהשבע יום י"א חשון היה יום פקודתו). והוא התארח אצל הבעל שם טוב בשבת קודש. ובאמצע הסעודה הבעל שם טוב קצת משך במעיל שלו, ואח"כ קצת הזיז לו את הכובע וככה הציק לו קצת. אז אשתו של הבעש"ט אמרה לו: ר' ישראל, יש לנו אורח צדיק, למה אתה מציק לו? והוא ענה: 'הוא צדיק אבל הוא גנב'... אשתו נבהלה ולא הבינה למה הוא אומר כך, הרי הוא באמת צדיק גדול מאוד. ואז הבעש"ט אמר לה: הוא 'גנב' – הוא גונב את כל הגן עדן לעצמו.

מה הביאור בזה? מסביר הרב גינזבורג שהבעש"ט אמר דבר עמוק, צריכים לדעת, כל פעם שעושים איזו מצוה, צריך לשייר איזה שיריים. פירושו של דבר, כשאדם עושה מצוה ורוצה לעשות אותה הכי מושלם שיש, לפעמים דוקא דבר זה גורם שהסטרא אחרא תתגרה בו. לכן כשאדם עושה מצוה, צריך קצת לשייר משהו שהוא לא מושלם. לדוגמא, כשאדם כותב ספר, הרי הדבר הכי מושלם שהספר יהיה בעילום שם, שלא יהיה לו מזה שום כבוד. אבל אז ח"ו תתגרה בו יותר הסטרא אחרא, לכן אם הוא כותב את השם שלו, הסטרא אחרא אומרת: טוב, הוא עושה את זה בשביל כבוד עצמו, אז בסדר נעזוב אותו – הוא משלנו. והקדוש ברוך הוא יודע את האמת, שאותו צדיק עסק כדי לפרסם ולחדש בתורת ה'. (אצלנו הבעיה הפוכה, שנזכה שיהיו המצוות שלנו קצת מושלמות, אלא אצל צדיקים שהם רוצים להיות

ביאור סדר הפסוקים שלכאורה הם להיפך

יב. וכעת לפי זה נוכל להבין גם את סדר הפסוק, "אֲדַנִּי אִם נָא מִצְאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹד מֵעַל עֲבָדְךָ". רש"י שואל לפירוש השני שאברהם אמר כן לקב"ה, אם כן הרי זה לא כתוב בסדר, קודם כתוב "וַיִּרְץ לְקִרְאתָם מִפְתַּח הָאֵהָל" ורק אח"כ הוא ביקש "אֵל נָא תַעֲבֹד מֵעַל עֲבָדְךָ", ולפי הפירוש שאברהם מדבר עם הקב"ה, היה צריך קודם לבקש מהקב"ה שלא יעבור, ואח"כ לרוץ ולקבל את האורחים? (רש"י הקדוש שואל את זה בכמה מילים: "ואע"פ שכתוב אחר זירין לקראתם", כלומר שזה לא לפי הסדר).

רש"י מתרץ שבאמת האמירה של בקשת אברהם מהקב"ה היתה קודם לכן, אלא שדרך המקראות לדבר כך וכו', ובמקרא נאמר בסדר הפוך. אבל הרי אנחנו אוהבים פשוטו של מקרא, ואפשר לומר שבאמת קודם אברהם אבינו רץ, ודבר שני הוא ביקש מהקב"ה שלא יעבור. ונראה לי בס"ד להסביר, שמכח קושיא זו הוא הלימוד של הגמרא שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, מזה שאברהם אבינו רץ מיד עוד לפני שהוא מבקש שהשכינה לא תעזוב אותו, כי אם הוא היה קודם מבקש שלא תעזוב אותו השכינה, והקב"ה היה מסכים עמו לו, אם כן אין לנו ראייה שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלה פני שכינה, כי באמת השכינה הסכימה לחכות לו, ואז הוא יכול לקיים את שני הדברים, גם להקביל פני שכינה, וגם לקיים הכנסת אורחים, אלא הלימוד מזה שאברהם קודם כל רץ לאורחים בלי לדעת האם השכינה לא תעזוב אותו, ומזה למדה הגמרא שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה. ובזה הרווחנו את הנקודה הזאת שבאמת גם בפשט הפסוקים הם כפי הסדר. זה ממש נפלא.

בשעם הדבר שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת שכינה

יג. וכעת נלמד את הסבר של רבינו מה באמת מיוחד בהכנסת אורחים שהיא גדולה יותר מהקבלת פני שכינה. ומשמע שאם זו היתה מצוה אחרת שמזדמנת לאברהם, יכול להיות שבאמת היא לא היתה יותר גדולה מהקבלת פני שכינה, הרי העוסק במצוה פטור מן המצוה, ואם אברהם עסק במצוה לקבל את פני הקב"ה, ממילא הוא פטור מכל מצוה אחרת, ורק מצות הכנסת אורחים היא יותר גדולה מהקבלת פני שכינה. ובכך יש להבין, מה מאוד מיוחד במצות הכנסת אורחים? וכדי להבין את זה נלמד השיעור את תורה ר"ט בליקוטי מוהר"ן (ח"א), אמנם היא תורה ממש קצרה יחסית, אך זו תורה עם הרבה מאוד מסר.

אומר רבינו וז"ל: "תְּפִלוֹת פְּנֵי תְּמִידֵי תְּקִנּוֹם" (פְּרָכּוֹת כ"ו) הגמרא דנה, האם התפילות האבות אברהם יצחק ויעקב תיקנו, או אנשי כנסת הגדולה תיקנו אותם כנגד הקרבנות. ורבינו מביא את הגמרא ש"תפילות כנגד תמידים (קרבנות) תקנום". "כִּי יִדּוּעַ שְׂפִישׁ לְכָל אֲדָם תְּפִלוֹת רְעוֹת, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ ר"ל" (פְּרָכּוֹת סג). לפי נְסַחַת ה'עֵין יַעֲקֹב": "גִּבְבֵּא עַל מִחְתְּרֵתָא רְחִמְנָא קְרִיָּא" – כשהגנב בא לפרוץ את הדלת כדי לגנוב, מה הוא עושה? הוא מתפלל לקב"ה: שבעל הבית לא יתעורר, שימצא בכספת הרבה כסף, שהמטרה לא תתפוס אותו, איזה תפילות והתבודדות הוא עושה במחתרת, ובודאי שזו תפילה רעה, כי הוא מתפלל בשביל לעשות רע.

שצריך שהנביא יהיה בביטול בכל החושים הגשמיים, בשעה שהוא מקבל את הנבואה. ואכן אחת ההכנות של הנבואה זה להתרגל בהתבודדות לבטל את החושים הגשמיים, ולהיות כל הזמן דבוק בהקב"ה.

וכמוכן שהדבר הזה שייך באיזה בחינה גם היום, שהאדם יכול לבטל את החושים הגשמיים ולהגיע למדרגת 'רוח הקודש' (כי אין היום נבואה), וגם לפי ההלכה צריך להגיע לביטול החושים הגשמיים בשעת התפילה, כמו שפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' צ"ח ס"א) "וְיִחַשְׁבֵּן פְּאֵלוֹ שְׂכִינָה כְּנִגְדּוֹ וְיִסִּיר כָּל הַמְחַשְׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת אוֹתוֹ עַד שֶׁתִּשְׁאַר מִחַשְׁבוֹתָו וְכֹונָתוֹ זָכָה בְּתַפְלָתוֹ וְכִּף הָיוּ עוֹשִׂים חֲסִידִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה, שְׁהָיוּ מִתְבּוֹדְדִים וּמְכֹונִין בְּתַפְלָתָם עַד שֶׁהָיוּ מְגִיעִים לְהַתְפַּשְׁטוֹת הַגְּשְׁמִיּוֹת וְלְהַתְגַּבְּרוֹת בַּח הַשְּׂכָלִי, עַד שֶׁהָיוּ מְגִיעִים קְרוֹב לְמַעֲלַת הַנְּבוּאָה", ע"כ. ושולחן ערוך זה לכל אדם ואדם. (גם רבינו מביא את הענין הזה כהלכה למעשה, להרגיש שאין אף אחד בעולם חוץ מהשם יתברך, עד שאפילו הוא לא מרגיש את עצמו, כמובא בליקוטי מוהר"ן קמא תורה נ"ה, ותניינא תורה ק"ג).

התירוצים על הקושיות הנ"ל

יא. ולפי זה מתרץ ה'מאור עינים' את שתי הקושיות, מאיפה למדה הגמרא שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה? והתרוץ: שהרי אברהם היה באותה שעה בנבואה ובדבקות גדולה, ועכשיו באה מצוה שהוא לא בטוח שהוא יזכה בה לדבקות שיש בנבואה, ובכל זאת אברהם עוזב את הדבקות בקב"ה, והולך לקיים מצוות הכנסת אורחים, ואחר כך חוזר להקביל פני שכינה. כלומר, אברהם עוזב את הדבקות בקב"ה, והולך על ספק אם יצליח להישאר בדבקות, ורץ לקיים מצוה של הכנסת אורחים, ואכן השכינה מחכה לו שם עד שבא, ומזה נלמד שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה. ובס' תולדות אברהם הקשה, את זה אנו לומדים מאברהם, אך מהיכן ידע אברהם עצמו לעזוב את השכינה ולרוץ לאורחים? ותירץ בשם רבינו הקד' הבבא סאלי זיע"א, שאברהם למד זאת מעצמו שהרי כל זמן שה' דיבר איתו ובה לבקרו מפני שהיה יום שלישי למילה, היה תש כוחו והוא ישב, ואז כשראה את האורחים, פתאום קיבל כח לרוץ אליהם, ומזה הבין שה' רומז לו לעזוב את השכינה ולעשות הכנסת אורחים שיותר גדולה מהקבלת השכינה.

שאלנו מה זה "אֵל נָא תַעֲבֹד מֵעַל עֲבָדְךָ", הרי הקב"ה נמצא בכל מקום? מסביר ה'מאור עינים' פשט נפלא, לא הכוונה אל תלך ממני למקום אחר, שבודאי הקדוש ברוך הוא נמצא בכל מקום, אלא מבקש אברהם אבינו שאני אזכה גם בשעת קיום המצוה לאותה מדרגה של דבקות שיש לי עכשיו כשאתה מדבר איתי בנבואה. (רבי נתן מסביר בליקוטי הלכות והל' אישות ד, יט) תירוץ נפלא לשאלה הזו, ומסביר שאברהם ביקש מהקב"ה, 'תן שלא יעבור ממני ההתגלות הזאת וישאר לי ממנה רשימו טוב, שאוכל להחיות את עצמי תמיד. וזהו: "אֵל נָא תַעֲבֹד מֵעַל עֲבָדְךָ", וזהו: "יוקח נא מעט מיס", רמז על המשכת השפע, שביקש אברהם שלא יעבור ממנו ההתגלות עד שימשיך משם שפע).

וזהו הפשט של 'שכר מצוה מצוה', (אבות ד,ב) כי באמת כשאדם זוכה במצוה שלו לכזו שמחה, אז הוא לא רוצה שום שכר עולם הבא, אלא הוא רק רוצה עוד מצוה, ויש לו כזה תענוג שיש לו את שכר המצוה כבר פה בעולם הזה, שזה הדבקות והתענוג בקרבה לקב"ה. (כמו שהסביר רבינו הקדוש בליקוטי מוהר"ן תורה ד).

האם לכל אדם יש תפילות רעות?

שלה, אתמול התפללתי לא יפה והיום התפללתי יפה, אז הכל בסדר. בא רבינו ואומר לך: 'תשמע יש לך בעיה, בגלל שאתמול התפללת תפילה רעה, זה מפריע היום לתפילה הטובה שלך, וזה מבלבל את הענין של התפילות.'

בעל הבית בוצע ואורח מברך

טו. אז מה עושים? רבינו אף פעם לא ישאיר אותנו עם בעיה בלי פתרון, כי רבינו בא לתת לנו עצות, (לא רק לנער אותנו...) ומה העצה לכך? וז"ל רבינו: "וְהִתְקוּן לָזֶה, הַכְּנֶסֶת אֹרַח תְּלִמִיד חֶכֶם, כִּי אָמְרוּ חֲז"ל (בְּרֵכּוֹת מו:). "אֹרַח מְבָרֵךְ" עכ"ל. כשאת הארח תלמיד חכם על שולחןך ואתה מאכיל אותו, זה מבטל את התפילות הרעות. מאיפה רבינו לומד את זה? כי חז"ל אמרו: "האורח מברך", שהאורח עושה את הזימון. ולכאורה וכי בעל הבית לא מברך? אלא ההסבר, שהרבה פעמים בעל הבית רוצה לכבד אורח חשוב, ולכן בקידוש הוא יכול לכבד את הרב או אורח חשוב, אבל בברכת המוציא – הדין הוא שבעל הבית יבצע. ולמה? כי אם הוא אורח הוא יתבייש לפרוס פרוסה גדולה, כי יש לו דרך ארץ, אך כשבעל הבית בוצע, הוא נותן לאורח פרוסה גדולה. (היום הדברים האלה פחות במציאות, כי ב"ה כולם אוכלים ואם צריך לוקחים עוד פרוסה, כי יש הרבה שפע, אבל פעם מה שאדם קיבל ב'המוציא' זה מה שהוא אוכל. אבל גם היום זה חשוב, כי לפעמים האורח מתבייש לקחת עוד פרוסה אפילו שיש בשפע, לכן חשוב שהבעל הבית יתן מהתחלה לאורח הרבה, וגם ישאל אותו באמצע הסעודה אם הוא רוצה עוד שלא יתבייש, ובפרט תלמידי חכמים שהם עדינים וביישינים מטבעם ברוך ה').

ולכן אומרת הגמרא (שם): "בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה, ואורח מברך כדי שיברך את בעל הבית". בזמננו היה נהוג שהמזמין מברך ברכת המזון בקול, ומוציא את השומעים ידי חובה, ולכן עדיף שהאורח יברך, כדי שהוא יגיד ברכת האורח (כי בעה"ב לא אומר ברכת האורח), ויברך האורח את בעל הבית. היום כולם יודעים ברכת המזון, וכל אחד אומר את ברכת המזון לבד, ומצד זה הייתי חושב שאין כל כך ענין לתת את ברכת הזימון לאורח, כי גם כשאינו מזמין הוא אומר את ברכת האורח ומברך לבעל הבית, אבל מנהג ישראל תורה כן לתת לאורח לזמן כפשוטו. אפשר אולי להוסיף בטעם כי שמת לב, שכשמכבדים מישהו לזמן, הוא אומר את כל הברכה בקול רם גבוה, כיו שהתחלתי בזימון ואני ממשיך עם השוונג, ואומר את כל ברכת המזון בקול, וכדאי לומר ברכת האורח בקול, כי גם הבעל הבית שמח, כשהוא שומע את כל הברכות שאתה מברך אותה בכוונה, והוא עונה אמן על הברכה שלך, גם אומר לאורח 'המברך יתברך מפי עליון'. ולכן גם היום נוהגים לכבד את האורח בברכת הזימון, וכ"ש כשהאורח תלמיד חכם או כהן, בודאי שמצוה לכבדו בזימון.

אלישע הנביא הוא האורח הקדוש

יז. אומר רבינו על האורח לדרוש את הפסוק (משלי ד, יח): "וְאָרַח צְדִיקִים כְּאֹרֶן נֶגֶה", פשט הפסוק 'אורח' הוא 'דרך', אבל רבינו דורש גם מלשון אורח המתארח, ואומר שהאורח התלמיד חכם הוא צדיק ומאיר כנוגה. מי היה אורח חשוב בתנ"ך? זה אלישע שהתארח אצל השונמית, כתוב (מלכים ב' ד, ט): "וַהֲנֵה נָא יָדְעָתִי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עִבְרָ עִלְיֵנוּ תְּמִיד". פירש"י: "שלא ראתה זבוב על שלחנו, וקרי על סדינו" (ברכות י:). בזמננו לא היו ישנים עם בגדים, מה שנקרא

יד. אבל רבינו אומר: "כִּי יָדוּעַ שְׁיֵשׁ לְכָל אָדָם תְּפִלוֹת רְעוּת". פה כבר רבינו נותן לנו מכה, האם באמת לכל אדם יש תפילות רעות. אני אף פעם לא התפללתי לפרוץ בית וכו', אז מה הכוונה שיש לכל אדם תפילות רעות? ובאמת רבי נתן מרחיב קצת בענין, ונותן לנו למצוא את עצמנו יותר מדי טוב בסיפור... ר' נתן מסביר בליקוטי הלכות (הלי' ר"ח ה"ה אות ג') שיש ארבע מדרגות של תפילה, וזו המדרגה הכי גרועה, שמתפלל לעשות עבירה. ואומר רבי נתן, מה עוד נכלל בתפילה רעה? אם אדם מתפלל תפילות שהן רק לצורכי העולם הזה, שלא לצורכי העולם הבא בכלל, למשל אדם רוצה שיהיה לו ב.מו.ו חדשה, ולמה? כי הוא רוצה מכונית יפה, שהוא יראה טוב על הכביש, וכל החברים י'ספספו' לו. אדם רוצה להיות עשיר, לחיות חיים נוחים, רוצה וילה מפוארת, יוצא שהתפילה שלו היא נטו על ענייני עולם הזה, ואין לו כוונה שע"י זה הוא יעבוד את השי"ת, לפחות הוא לא משקר את עצמו כי יודע שזה לא מה שיעזור לו בעבודת ה', ואומר רבי נתן שזה נקרא תפילות רעות.

וחשוב להדגיש את הנקודה הזאת, כי אם תשאל אדם שהוא לא ברסלב, הוא יגיד לך תתפלל מה שאתה רוצה בשבילך, הכול טוב ויפה העיקר שאתה מתפלל. ולכן זה באמת נקרא תפילה. אבל צריך לדעת – אומר רבי נתן – יש תפילות טובה שהיא על הרוחניות, ואם אדם רק מבקש בשביל צורכי העולם הזה, וכל כוונתו בשביל 'מילוי הבטן', ותענוגות עולם הזה, זה נקרא תפילה 'רעה', ובודאי נכון שהעיקר שהוא מתפלל, והוא יודע שהכל מאת ה', אולם זה מדרגה נמוכה של תפילה (לא הכי נמוכה, כי יש מי שמתפלל על עבירות). [דרך אגב: המדרגה השלישית הוא מי שמתפלל על נוחות גשמית בשביל תורה ובמצוות באמת, וזה תפילה שהיא פחות מהתורה. ויש מדרגה רביעית שהיא הגבוהה ביותר, שעושה מהתורות תפילות (ע' לקוטי מהר"ן תניינא תורה כ"ה), שזו כבר תפילה יותר גבוהה אפי' מהתורה].

וזה כבר מוסר נוקב ששייך לכל אחד ואחד, וכל זה נכלל בדברי רבינו שאומר: "כִּי יָדוּעַ שְׁיֵשׁ לְכָל אָדָם תְּפִלוֹת רְעוּת". והדוגמא שרבינו הביא על הגנב, זה תפילה רעה ששייכת רק אצל בעלי עבירות, אלא שרבי נתן מדייק מזה שכתוב: "לכל אדם", משמע שזה כולל גם את התפילות שאני מתפלל להקב"ה והכוונה שלי נטו רק כדי ליהנות מהעולם הזה. וזה שייך בכל אדם. וזו גם תפילה רעה.

כשאדם התפלל פעם תפילה רעה, היא מפריעה גם לתפילות טובות

טו. ורבינו ממשיך ואומר עוד חידוש גדול: "נמצא אחר כך כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה הַרְאוּי לְהִתְפַּלֵּל, אָזִי בָּא הַתְּפִלָּה רְעָה וּמְבַלְבֶּלֶת אוֹתוֹ, וְהָ בְּחִינַת 'תְּפִלוֹת כְּנֶגֶד', שֶׁהִיא מִתְנַגֶּדֶת לוֹ". רבינו אומר פה השגה חדשה: 'תדע לך, שאדם שהתפלל ח"ו תפילה רעה, הוא התפלל על צורכי העולם הזה, ואחרי שבוע הוא שמע מהרב בשיעור שזה לא טוב להתפלל ככה, כי זה נקרא תפילה רעה, ואז התחיל להתפלל רק בשביל רוחניות ועולם הבא (אני רוצה אוטו כדי שאני אוכל להגיע לכולל בזמן, ולקחת טרמפים, ולעשות חסד לילדים שלי ולמשפחה וכו') – אני מתפלל על בית חדש כדי שיהיה לי ולאשתי ישוב הדעת, ואוכל ללמוד תורה וכו' וכו'), נכון זה כבר תפילה טובה, אבל מה לעשות, התפילה שלו מתבלבלת, ולמה? בגלל התפילה הקודמת שהיתה תפילה רעה. וזה חידוש עצום של רבינו, כי אני הייתי חושב שכל תפילה והסיפור

אבל יש בעיה, לכל אדם יש תפילות רעות שהרבה פעמים הוא התכוון בהן לצורכי עצמו, והתפילות הרעות האלו מבלבלות את התפילות הטובות שלו, ואי אפשר אז לקבל את פני שכינה. ומה התיקון לזה? הכנסת אורח תלמיד חכם, ולכן: "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה". כי ע"י הכנסת אורחים תלמידי חכמים תזכה לתיקון התפילות שלך, ולקבל פני השכינה.

אברהם הכניס אורחים מלאכים ולמה לכאורה לא התקבלה תפילתו

כ. אבל יש עוד שאלה קשה, הרי כתוב שהקב"ה המתין לאברהם עד שהוא חזר, ואפילו שזה היה הרבה זמן, כמו שכתוב בהמשך: "וַאֲקַחְהָ פֶתַח לַחֶם... וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִים אֶל שַׂרָה וַיֹּאמֶר מִהְרֵי שָׁלַשׁ סָאִים קָמַח סֶלֶת וְגו'" – שרה כנראה היתה חזקה מאוד, לקחה ריחיים של אבן וטחנה שלוש סאין שזה כמות מאוד עצומה, סאה לפי השיעור הקטן של ר' חיים נאה זה שמונה קילו, ושלוש סאין זה בערך עשרים וארבע קילו קמח. ובסוף אחרי כל העבודה הקשה, היא עוד לא הגישה אותם לאורחים כי העיסה נטמאה.

כשאברהם סיים עם המלאכים כתוב: "וזה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה". כלומר, אחר שגמר אברהם עם המלאכים (שזה יכול להיות כמה שעות מהבוקר עד הצהרים) והקב"ה מחכה לו, הקב"ה מספר לאברהם על הפיכת סדום. ואברהם אבינו מתפלל עליהם, ולפי פשט התפילה שלו לא התקבלה. ואני שואל הרי מסתבר שלאברהם אבינו לא היו תפילות רעות, (ואע"פ שרבינו אומר 'כל אדם') כי אברהם הוא צדיק גמור, ועוד הרי הוא עשה עכשיו מצוה של הכנסת אורחים, ורבינו אמר שהכנסת אורחים מתקנת את התפילות הלא טובות, וא"כ למה התפילה של אברהם על סדום לכאורה לא התקבלה, וסדום נהפכה?

והתירוץ: שבאמת התפילה כן התקבלה. ונתבונן בענין, כי יש פה דברים מאוד עמוקים ויפים. כתוב בהמשך (בראשית יח, כג/כו): "וַיֹּאשֶׁר אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע" "אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר... ויאמר ה' אם אמצא בסדם חמשים צדיקים... ונשאתי לכל המקום בעבורם ונתבונן בפסוקים, אברהם אבינו מתפלל – אם יש חמשים צדיקים, אני מבקש שתישא לכל המקום בעבורם. ואז הקב"ה מקבל את התפילה שלו, אבל אומר לו הקב"ה מה לעשות שאין חמשים צדיקים בעיר.

אבל על עצם תפילת אברהם יש שאלה, וכי אברהם חושב שהקב"ה יספה צדיק עם רשע, כי אם נתבונן בדברים של אברהם הם קצת מבהילים: "האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבך: חללה לך מעשת פדך הנה להמית צדיק עם רשע... חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט!" – ותמוה וכי אברהם חושד את הקב"ה לעשות כזה דבר, איזה מין תפילה זו, הרי פשוט שאם יש צדיקים אז בודאי שהקב"ה לא יהרוג אותם?

כשהצדיקים לא מוכיחים את הרשעים הם נתפסים בעוונם

כא. והתשובה היא עמוקה: הגמרא בשבת (דף נה.) אומרת: "מעולם לא יצאה מידה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה, חוץ מפעם אחת – בחורבנה של ירושלים". כתוב (יחזקאל ט, ד) "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו עֲבַר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהִתְוִיַתְתָּ מִן עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנִּצְּאָנִים וְהַנִּצְּאָנִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנִּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ". הקב"ה אמר למלאך

פיג'מה (נמנמת בעברית, איך למדתי את המילה הזאת? היה לי בישיבה חבר חדר אמריקאי, שלא ידע עברית – הוא היה חדש מאוד בארץ. פעם הוא שאל אותי: 'אתה כבר לובש נמנמת?' אמרתי לו מה זה נמנמת? והוא ענה: מה אתה לא יודע עברית? אמרתי לו: 'אני לא יודע מה זה המילה נמנמת אף פעם לא שמעתי אותה', ואז הוא אומר לי 'נו... פיג'מה אתה לא יודע, זה נמנמת...' ומאו למדתי את המילה הזאת בעברית, מבחור אמריקאי שבקושי יודע קצת בעברית. בסוף גם היינו חברותא, וחברים טובים). האשה השונמית הבינה מזה שאלישע הוא איש קדוש. ואם כן רואים שהענין של 'אורח' – זה תיקון הברית. ולכן רבינו אומר: "וַאֲרַח צְדִיקִים כְּאֹרֶחַ נְגִה" (מלשון אורח), וגם הזוהר הקדוש אומר את היסוד הזה, 'אורח טוב, זה אורח צדיק שיש לו בחינת שמירת הברית – וזה הענין להכניס תלמיד חכם לבית.

ע"י אורח תלמיד חכם נתקנת אצלך התפילה

יח. אומר רבינו: "וְכָתִיב (שם י, ח): 'בְּרִכּוֹת לְרֹאשׁ צְדִיק'. כי כשמכניסים כזה אורח לבית, אז: 'תיכף לאורח ברכה', וכמ"ש אצל יעקב: 'וַיְבָרֶךְ ה' אֶתֶּךָ לְרַגְלֶיךָ', 'וַיְבָרְכֵנִי ה' בְּגִלְדֶּךָ' (בראשית ל, כז) וכן אצל יוסף כתוב: 'וַיְבָרֶךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְל יוֹסֵף' (שם לט, ה) כלומר, שהאורח הצדיק (שהוא שמור בברית) גורם ברכה לכל הבית, כמו שכתוב: 'ברכות לראש צדיק'. וזוהי לברכה.

"שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרִכּוֹת שֶׁבְּתַפְּלָה (וזהו פְּנִיָּה רַמֵּד: וְתִקּוּן מ"ז דף פד:) נִמְצָא שֶׁעַל יְדוֹ (אורח ת"ח) בָּא הַתִּיקוּן הַתַּפְּלָה". אדם שמתפלל שמונה עשרה, והראש שלו מבובל, יש לו מחשבות על הבנקים, הסידורים, הקניות וכו' – מה יעשה? שיכניס אורח תלמיד חכם לביתו, ואז יזכה ל–'ברכות לראש צדיק', ואז הוא יתקן לך את השמונה עשרה ברכות, וכל התפילות רעות שהיו מתבטלות.

ומסיים רבינו: נִמְצָא שֶׁעַל יְדוֹ בָּא הַתִּיקוּן הַתַּפְּלָה, 'תָּה פְּרוֹשׁ: 'תְּמִידִין תִּקְנוֹם', זֶה בְּחִינַת הַכְּנֶסֶת אֹרַח תְּלִמִיד חָכֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חז"ל (בְּרִכּוֹת י): "הַמְּאָרַח תְּלִמִידֵי חָכְמִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ כְּאִלוֹ הַקְּרִיב תְּמִידִין". רבינו מבאר את הגמ': 'תפילות כנגד–תמידין תקנום' כלומר, 'תפילות–כנגד' – אם יש לך תפילות רעות שהן כנגד, ז"א שהן מתנגדות לתפילות הטובות, מה התיקון? 'תמידין תקנום' כלומר, מה זה תמיד? 'המכניס אורח תלמיד חכם לתוך ביתו כאילו הקריב תמיד'. וע"י זה נעשה תיקון לתפילות הרעות, שלא יבלבלו את התפילות הטובות. (איזה פשט מתוק ונפלא שבא מהרוח הקודש של רבינו הקדוש).

ביאור הטעם מדוע הכנסת אורחים גדולה מהקבלת שכינה

יט. וכעת אנחנו מבינים שיש ענין מאוד גדול במצות הכנסת אורחים שהיא גדולה יותר מהקבלת פני שכינה. כי כשאני רוצה לקבל פני שכינה, אז זה רק בשעה שירצה הקב"ה אוכל לקבל את פניו. אבל באמת אנחנו רוצים שכל הזמן יהיה לי הקבלת פני שכינה – מצד האיתערוותא דלתתא שלי. ואיך אני עושה את זה? ע"י הכח של תפילה. כשאדם זוכה בתפילה לדבקות בקדוש ברוך הוא, אז זוכה לדבקות לא רק כשהקב"ה רוצה באיתערוותא דלעילא, שאני מקבל את השראת השכינה (כמו שבא הקב"ה לבקר את אברהם), אלא שבתפילה אתה יכול לקבל פני שכינה בתמידות, בכל פעם כשתתפלל תפילה טובה.

ירפא את אברהם, ואחד יציל את לוט. ולא נצטרך קושיות ותירוצים, ולמה באו רק שלשה מלאכים?

אלא באמת לפני התפילה של אברהם אבינו, היה הגזירה להפוך את סדום עם לוט, צדיקים ורשעים ביחד, כי לוט יושב בשער סדום (שמינהו שופט עליהם) ולא הוכיח אותם, נכון שהוא בעצמו צדיק ומקבל אורחים, אבל הוא צדיק לעצמו, הוא אפילו לא מעיז להראות שהוא צדיק שם בסדום, כמו שהוא אומר להם: "לינו ורחצו רגליכם", ואומר רש"י וכי כך הדרך לישון עם רגלים מלוכלכות ואחר כך לרחוץ אותם, אלא כדי שלא יראו הסדומיים שהם נמצאים הרבה זמן אצלו, אלא שיחשבו שהרגע הם הגיעו מהדרך.

לוט הוא אמנם 'צדיק בסדום', אבל הוא לא מוכיח אותם, ולכן לולא תפילת אברהם, באמת לוט היה צריך להעניש עם סדום ביחד, ולכן לא נשלח מלאך בתחילה להציל את לוט, אלא רק שלשה מלאכים, ולבסוף קיבל רפאל עוד שליחות להציל את לוט. וזה פשט חדש. כי תמיד הפריע לי למה דוקא היה צריך רפאל אחרי שרפא את אברהם גם להציל את לוט ולא נשלח עוד מלאך, והיום גיליתי את התשובה, שבאמת זה לא היתה התוכנית הראשונה, התוכנית היתה שלא להציל את לוט, אלא שיעניש עם סדום. אבל אברהם אבינו התפלל עליו, וכיוון שאברהם אבינו התפלל, נשלח המלאך רפאל שרפא את אברהם, להציל את לוט. וואע"פ שחייבים להציל את לוט בגלל נשמת דוד המלך המגולגלת שם, הקב"ה ידע שיתפלל אברהם ויענה לתפילתו ויציל בסוף את לוט, אבל בשעת הגזירה נגזר על כל סדום כולל לוט להעניש, כי היה מידת הדין.

התפילה של אברהם התקבלה לדון במידת החסד

כג. עכשיו כבר יש לנו הסבר חדש שע"י שאברהם אבינו הכניס אורחים, ע"י זה התפילה שלו התקבלה על סדום, והתקבלה שלא רק לדון במידת הרחמים להציל את לוט (ושהרשעים ייהרגו), אלא התקבלה גם לדון במידת החסד, ובמה התקבלה התפילה? שבסוף לוט כשהוא הלך לצוער, כתוב שבאמת צוער לא נהפכה, הרי היה צריך להיפך חמישה ערים, אבל בסוף כתוב (יש, כא): "הנה נְשָׂאתי פְּנִיךָ גַם לְדָבַר הַזֶּה לְבִלְתִּי הִפְכִי אֶת הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ" זאת אומרת זה שהעיר צוער ניצלה, מאיפה זה בא? זה בא בכח התפילה של אברהם, כי אברהם אבינו הפך את מידת הדין שהיתה צריכה להיות בהתחלה שגם לוט ייהרג, למתק אותה ולהפוך אותה למידת החסד שבזכות שלוט ניצל, ניצלה גם כל העיר צוער הרשעים. זאת אומרת שאם יש צדיק, זה לא רק שהצדיק ינצל לבדו, אלא גם הרשעים. וזו המדרגה של מידת החסד. וכל זה הגיע במה מכח התפילה של אברהם אבינו.

שבת שלום ומבורך עריכה: ליאור גבע

(מוקדש לע"נ צביה בת סאלם – צדוק בן צאלח – חיים בן מוסא ז"ל ת.נ.צ.ב.ה)

לעילוי נשמת אברהם פואד בן אילנה הלה ז"ל / ולעילוי נשמת: חממה בת סאלם ז"ל)

גבריאל צא ותרשום תיו על מצח האנשים שנאנחנים וזועקים על הרעות שנעשים בירושלים, כדי שמתו שתחריב את העיר, הצדיקים ינצלו, ותתווה תיו של דם על כל מי שלא בסדר.

ומיד באה מידת הדין ואמרה לקב"ה: "מה נשתנו אלא מאלו? אומר לה הקב"ה: הללו צדיקים גמורים שקיימו את כל התורה מא' ועד ת', והללו רשעים גמורים. ענתה מידת הדין להקדוש ברוך הוא: "היה לצדיקים הוכיח את הרשעים, והם שתקו, וכל אחד היה צדיק גמור לעצמו, אבל לא מוכיח את הרשע. אומר לה הקב"ה: גלוי וידוע לפני שאם היו מוכיחים אותם, לא היו שומעים". אמרה מידת הדין: ריבונו של עולם אם לפניך גלוי, לפניך מי גלוי? והקב"ה הסכים איתה, וכתוב שיצא המלאך גבריאל והשחית את כל העיר גם צדיקים וגם רשעים. וכתוב: "וּמִמְקַדְשֵׁי תְחַלְלוּ", ודרשו בגמ' שם: "אל תקרי 'ממקדשי' אלא 'מקודשי'". ומהצדיקים האלה בהם התחילה מידת הדין לענשים. וז"א שכשיש צדיקים בתוך העיר, והם לא עושים את העבודה שלהם להוכיח את הרשעים, גם הם נדונים בעוון שלהם.

עכשיו תשמעו פשט חדש בענין של סדום. אברהם אבינו אומר: "הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע... אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר" אומר אברהם, כתוב בגמרא (שבת נה). שאם הצדיקים לא מוכיחים את הרשעים, גם הצדיקים נענשים עם הרשעים, אבל כל זה אומרת מידת הדין, אולם אני במידת החסד, "תַּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם" (מכה ז, כ), כי יש שלוש דרגות: א. מידת הדין שאומרת, אם צדיק לא מוכיח את הרשע, הצדיק נענש עם הרשע. ואדרבה מתחילים עם הצדיק. ב. מידת הרחמים היא באמצע, אומרת: הצדיקים יחיו, ואת הרשעים תשמיד. ג. ומה אומרת מידת החסד של אברהם אבינו? שבזכות הצדיקים גם ינצלו הרשעים. אלו ג' מדרגות.

אברהם אבינו חשב שהקב"ה דן במידת הדין, ובאמת יש צדיקים בסדום, אלא שהם לא הוכיחו, ואז "הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע". ואומר אברהם: זה לא מתאים לי, אני במידת החסד, ואני צועק על זה מרה, נכון שבמידת הדין אתה צודק, אבל מכיון שאני מידת החסד, אני מבקש שהצדיקים יצילו את הרשעים. ולכן מסביר רש"י הקדוש, שחמשים צדיקים, זה יוצא עשרה לכל חמישה כרכים, (סדום, עמורה, אדמה, צבויים וצוער) ואחר כך אברהם אומר ארבעים וחמש צדיקים מאיפה הגיע המספר הזה? מסביר רש"י, שזה תשע לכל כרך, ואתה הקב"ה תצטרף איתם. כי הרי הקב"ה נמצא בכל מקום, ואתה צדיק של עולם, אתה נמצא גם בסדום. ואחר כך הוא אומר ארבעים. מסבירה רש"י: שיציל ארבע ערים, שלושים – ג' ערים, עשרים – ב' ערים, עשר – עיר אחת. אבל אם אין עשרה צדיקים זה כבר אפילו אברהם לא ביקש. כי כל הטענה של אברהם אבינו היא, שרק אל תשב במידת הדין, אלא תלך ותיכנס למידת החסד וע"י זה הם ינצלו עם הצדיקים. אבל מה קורה בסוף? לא מוצאים שם בסדום אפילו לא עשרה צדיקים.

למה לא נשלח מלאך מיוחד להציל את לוט

כב. כתוב שנשלחו שלושה מלאכים, ורפאל בא לרפא את אברהם והוא גם הלך אח"כ להציל את לוט. וקשה הרי אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות? אומרים שהצלה ורפואה שליחות אחת היא. אבל עדיין השאלה: למה שלא יצאו מתחילה ארבעה מלאכים, ואחד